

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 12. maja 1939.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Dva vzroka

Večkrat smo na tem mestu že ugotavljali, da smo Slovenci danes menda edini narod na svetu, ki sploh nima nobenega programa več. Imamo na ostajanje »preizkušenih voditeljev«, glede katerih sicer živ krst ne ve, kam nas »vodijo«, a vse kaže, da večine naše javnosti to niti ne zanima več. Zadnjič nekoč je neki naš odličnjak strmečemu narodu odkril naš »program«, toda to odkritje je bilo celo njegovim lastnim pripadnikom nekoliko predebelo, a po drugačnem niso nadalje izpraševali.

Vzroka za to žalostno, prežalostno stanje, ki nas utegne stati še proketo mnogo, sta dva. Prvič miselna lenoba, hlapčevska narava, strahopetnost in tvarna odvisnost našega izobraženstva, oziroma meščanstva. Nismo »buržuji« v običajnem smislu besede, toda neutajljivo dejstvo, da sta nazadnje vendarle izobraženstvo in meščanstvo tista činitelja, ki narod v prvi vrsti usmerjata. Pri nas ta dva svoje dolžnosti ne vršita. Vrh izobraženstva se postavlja na lagodno stališče, češ da ga politika ne briga, ker je »znanstvenik« ali »umetnik« ali kaj podobnega, masa izobraženstva pa topo, brezbržno in hlapčevsko klečplazi pred »voditelji«, da pride čim prej do kakšnega položajčka, do »grupe«, da spravi svojega sinčka do službe itd. Zadušen je v tem izobraženstvu vsak idealizem, vsaka kritična sodba in vsak čut za odgovornost pred zgodovino lastnega naroda.

Slično je z meščanstvom, kolikor pri nas sploh res moremo govoriti o kakem resničnem meščanstvu. Sem bi lahko prištevati le tenko plast tako zvanih »gospodarskih krogov«, ki igrajo tudi že od nekdanj, zlasti pa vsa povojna leta prežalostno vlogo. Ni bilo še režima, kateremu ne bi uslužno sledili. Na svojih zborovanjih večkrat pravilno ugotavljajo zlo, se povzno celo do kake boječe pritožbe, toda nasledkov še nikoli niso izvajali in tudi ne kaže, da bi jih. Kadar je bilo treba pokazati moža in barvo, tedaj teh »gospodarskih krogov« gotovo ni bilo nikjer na spregled, temveč so previdno sledili vladajočim.

Drugo zlo, ki ga je nekaj vendarle že treba podčrtati, je pa naš tisk. Naša revščina in še nekatere druge okolnosti so povzročile, da sta se pri nas razvila dva tabora tiska, »liberalni« in »klerikalni«, a če bi hoteli biti natančni, pa omenimo še tretjega, to je socialističnega. Rodile so ga bolj ali manj potrebe strank, razvil se je polagoma, večkrat z žrtvami nešteti neimenovanih posameznikov in dosegel danes razmeroma precejšnjo moč in obseg, s katerim pa razpolaga izključno le dotična stranka. In kakor so se naše stranke izrodile do naravnost žalostne nižine, tudi ta tisk ne more biti boljši, saj je le priganjač teh strank. Če so stranke brez programov, vsaj političnih, jih tudi njih tisk ne more in ne sme imeti. Le spomnimo se na pisanja naših »vodilnih« glasil zadnjih deset, petnajst let. Kdo bo preštel vsa njih prelevljanja. Kakšne ognjevit filipike za avtonomijo, samoslovenstvo itd. smo še pred nekaj leti brali v nekem takim »vodilnem glasilu«, kako tiho gale nekem mimo vseh novih fondov, uredb itd., ki teden za tednom bolj utrjujejo centralizem.

In naše »izobraženstvo«! V svoji miselni lenobi in strahopetnem klečplastvu sprejema prav vse, kar in kakor koli mu predpisuje njeno »glasilo«, bodisi eno ali drugo. Ne potrudi se do lastne sodbe, saj zanj misli njegovo glasilo, za katerim nekritično ponavlja vse, pa naj mu natvezi karkoli.

Tega žalostnega, prežalostnega stanja je krivo predvsem dejstvo, da mi nimamo nestranskega političnega tiska, ki bi formuliral in zastopal zgolj naš občenarodni program in vršil tako krvavo potrebno nadzorstvo nad početji naših političnih strank. Da bi bil tak tisk, ki vrši ogromno in pozitivno delo pri vseh kulturnih narodih,

mogoč tudi pri nas, nam je dokazala svoj čas Peskova »Jugoslavija«, ki je prepadla šele takrat, ko se je udingala nekdanjim Deržičevim narodnim socialistom. Samo nepodjetnosti naši je pripisati, da se poslej nihče več ni dovolj spretno lotil tega psla in nam skušal ustvariti vsaj nekaj večjega nestranskega političnega tiska brez kakih zasebnih političnih spekulacij. To nam je nedvomno v ogromno škodo, ne samo politično, temveč tudi kulturno, kajti tak tisk bi utegnil mrda vendarle ozdraviti naše izobraženstvo, ki je hudo, hudo bolno.

Prazne besede!

Nevednost, ki poučuje

V prvi letošnji (dvojni) številki obzornika »Nova Evropa« je izšel sestavek »Na prelomu«. Napisal ga je neki dr. N. Škerović. Sestavek spričuje toliko zgodovinske, narodopisne in geopolitične nevednosti, dela s tako meglenimi predstavami in pojmi, da bi ga pač ne smel priobčiti resen obzornik. Kajti niso samo škodljivi taki sestavki, ko širijo v najboljšem primeru neko otročjo politično lahkovernost. V resnih časih, kakor so prav današnji, utegnejo postati naravnost nevarni, ker zavajajo ljudi in narode, da iščejo izhoda iz stiske tam, kjer ga ni, in ker je naravni nasledek takega brezuspešnega dela, da hromi in ovira dejavnost in tvornost, a širi malodušje in fatalizem.

Tudi Škerovićovo vzdihovanje bi bilo kakor nalašč, da nam vzame vsako vero in upanje, vsako voljo do trezne in stvarne presoje političnega dogajanja, če bi bilo — resnično, ali magari samo od daleč upravičeno.

Sicer pa — oglejmo si ga!

Pojmovna zmešnjava

Škerović začena najprej z zgodovinskim zasukavanjem in narodopisnim slepomiškanjem najbolj neresnične, nestvarne in nesmiselne zvrsti:

Naj bo dovolj, če pokažemo na veliko število germanskih plemen ali na nič manjše število francoskih, ki se jim je v teku zgodovinskih dogajanj posrečilo oblikovati veliki nemški oziroma francoski narod, da bomo občutili tragičnost in usodnost slovanskih medsebojnih preprirov in bojev.

Kak popoln političen in kulturni analfabet, ali še nazornejše, kak prebivalec Marsa, bi iz teh besed sklepal, mogel sklepati samo eno: da so se vsa germanska »plemena«, torej zlasti Angleži, Holandci, Nemci, Danci, Islandci, Norvežani, Švedi, Vlameci, Buri jezikovno in narodno združili v en narod. Sicer bi se vsak pripadnik vsakega izmed teh narodov za glavo poridet, če bi zvedel za to pristno jugoslovensko razodetje, pa bi nazadnje zamomljal: »Seveda, izobrazba, zemljepisno in narodopisno znanje, pa Balkan, kaj hočemo!« Ali značilno je vendar za našo kulturno raven, da se smejo take neresnice in nestvarnosti govoriti in pisati, ne da bi kdo njihnega oznanjevalca kretnil po jeziku in peresu.

Za miselni stroj takega človeka je zanimivo, da postaja, ko je že govoril o Germanih in Slovanih, glede Romanov bolj previden. Ne bomo raziskovali, če mu tukaj že odpoveduje tisto osnovno znanje, da so namreč poleg Slovanov in Germanov v Evropi in v evropskem kulturnem območju tudi še Romani, ki predstavljajo Slovanom in Germanom v vsakem pogledu enakovrsten narodopisni pojav, ali pa, če se mu spričo bojev med Katalonci in Španci ali med Francozi in Lahi le zdi, da bi bila primera o romanski vzajemnosti bolj šepava. Zato pa se je spravil nad Francoze in trdi drzno, da ni francoskih plemen nič manj kakor germanskih. V resnici pa jih še daleč toliko

Ako bi imel naš narod še politične stranke, ki bi imele tudi kak pozitiven občenarodni program, bi te vrzeli ne občutili tako zelo, toda pri današnjem stanju stvari moramo imeti razmere v našem dnevnem političnem tisku za pravo narodno nesrečo, politično in kulturno, ker je ravno tu iskati vzrokov velikega dela današnjega zla, ko naše politične stranke s svojimi vsemogočnimi in nekontroliranimi glasili lahko nemoteno naravnost ubijajo naše vrhovne občenarodne koristi in »vodijo« narod po osebnih razpoloženjih in koristih neverjetno majhne peščice, ki danes ni dejansko nikomur več odgovorna.

V. Z. Ž.

ni kakor nemških, šteli bi danes kvečjemu še Provansalci, ki pa imajo svoj jezik in svoje knjištvo. In če bi tudi govorili o Francozih s Provansalci vred, ker imajo skupno državo, bi jih smeli kot en romanski narod primerjati kvečjemu z enim slovanskim narodom, recimo zaradi večje nazornosti primere z Rusi, ki imajo tudi z Ukrajinci skupno državo. Očiten pa je nesmisel, govoriti o enem romanskem narodu, francoskem, pa primerjati njegovo politično enotnost s slovanskimi narodi, ki jih je enajst, prav kakor bi bilo abotno, če bi kak Španec na primer pridigal Italijanom in Francozom romansko vzajemnost, češ glejte vendar, kako se je Rusom posrečilo oblikovati veliki ruski narod, zedinite se torej še vi v eni državi, hkratu pa še opustite svoji separatistični narečji, francoščino in laščino, pa se u-e-dinite tako nekako, kakor je to jugoslovenom razložil znameniti narodni odbranec Peter Bulat.

Slovanski narodi so

Isto znanje in miselno globočino spričuje nadaljnje Škerovićovo umovanje. Najprej sicer hoče še »nekako razumeti«, da so se Rusi in Poljaki razvili v posebna naroda, druga pa je po njegovem stvar z ostalimi Slovani:

Zelo težko pa je razumeti borbo na primer med Slovaki in Čehi, Ukrajinci (Malorusi) in Velikorusi, Srbi in Hrvati, pa tudi Srbi in Bolgari. Narodopisno in jezikovno so to celote, ki imajo vse pogoje, da tvorijo enotne narode. Če primerjamo te plemenske skupine in njih razlike z razlikami, ki so nekoč obstajale med francoskim jugom in severom, med nemškimi Prusi in Bavarci, med laškimi Piemontezci in Kalabrezi, stoji človek osupel pred prikaznimi bridke slovanske nesprevidnosti. Kajti medtem ko so germanska, italijanska in francoska plemena prebrodila in odstranila velikanske jezikovne, narodopisne in miselne razločke in ustvarila enotne narode in države..., vodijo slovanska plemena, enotna v vseh svojih pojavih, zahrbtno ali odkrito borbo med seboj v svoji lastni hiši.

Spet isto slepomiškanje! Razložek med Prusi in Bavarci je za jugoslovena podoben tistemu med posameznimi slovanskimi narodi, pa je v resnici natančno isti, kakor med posameznimi plemeni istega slovanskega naroda, kakor na primer med Čehi in Moravani, med Šumadijci in Črnogorci, med Hrvati in Dalmatinci. Isto velja za Piemontezce in Kalabreze. Seveda je tudi pristna jugoslovenska izmišljava, da bi bile razlike med sestavinami nemškega naroda (ne germanskega, ki ga ni!) in med severnimi in južnimi Italijani velikanska. Ne bomo se pri tem ustavljali ob zgodovinskih in kulturnih dejstvih, ki pripovedujejo vsakemu, ki zna misliti in opazovati, da je bila tako pri Italijanih kakor pri Nemcih podana enotnost kulture in knjižnega jezika, pa tudi večinoma zavest narodne in državne skupnosti, ki je pri Slovanih zaradi geopolitičnih razmer ni moglo biti. Dovolj je, če pokažemo na ruski primer, kjer so Slovani pod mnogo težjimi

Modna blaga

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

okoliščinami, kakor Italijani in Nemci, in na mnogo večjem in težje preglednem ozemlju oblikovali en narod iz mnogih plemen. Kjer pa se to ni zgodilo, so bile pač dane najmanj tolikšne narodne in jezikovne razlike kakor med posameznimi germanskimi in romanskimi narodi. Če bi takšenle jugosloven znal samo malo opazovati in misliti! In če bi na primer se takole malo ustavil ob Nemcih in Holandcih. Kajti tu bi moral ugotoviti, da prehajata nemščina in holandščina ena v drugo v **prehodnih narečjih**, opazil bi, da med prebivalci to in onstran nemško-holandске meje skoraj ni razločkov v kulturnem, verskem, človekoslovnem pogledu. Pa sta to vendar dva različna naroda, in če bere Škerović za spremembo včasih kaj drugega kakor »Narodno Odbrano« in »Otadžbino«, bo spoznal, kako je Holandcem preklicano malo za germansko skupnost. Še težje bi šlo seveda v kake jugoslovenske možgane dejstvo, da celo nemškimi Švicarjem, ki so dejansko po jeziku Nemci, še malo ni do tega, da bi se uedinili z Veliko Nemčijo, narobe, da so pripravljeni braniti svojo državno in kulturno samostojnost še vse bolj odločno, kakor so jo na primer branili Čehi — Slovani zoper Nemce.

Zasukavanje po potrebi

Sploh je vse tisto hejslovansko slepomikanje imenitno. Če jim kaže za kake zasebne imperialistične namene, tedaj prezrejo s suvereno neskrbnostjo, da je germanskih narodov najmanj deset, istijo Nemce z Germani sploh, pa jim postavljajo nasproti na najmanj deset narodov razdeljene Slovence. Kadar je pa kakšna domača imperialistična stvar ogrožena, pa hitro pozabijo na razcepljenost Slovanov sploh, kajti v tem primeru bi morali tudi lastne hegemonistične prizadeve podrediti slovanski skupnosti. Tedaj so na mah zadovoljni s tem, da je slovanskih narodov lahko nekaj več. A vendar, toliko jih le ne sme biti, da bi njihni malotni hegemonizem, zmeraj zvezan z zelo tavnimi koristmi, ne zgubil oblasti. In takrat jim slovanstvo ni drugega kakor okrasje, za katerim skrivajo nečedne namene. Ne boste slišali na primer ta-

kega velikosrbskega priganjača, ki bi priporočal Srbom, naj se u-e-dinijo z Rusi politično in jezikovno, kljub istemu pismu, kljub isti veri, kljub dejstvu, da so bili samo z rusko pomočjo osvobojeni. Ne, kadar gre za srbstvo, je tak vse-slovan zdajci velik separatist, in v Belgradu so v gledališču pred nekaj leti izžvižgali v operi rusko petje in se še v listih obregovali obenj. A rajši niti ne govorimo o tem, kakšen brušč bi bil, če bi v Ljubljani podobno naredili s srbskim petjem. Pa so vendar Rusi prav tako in prav toliko Slovani kakor Srbi. A taka je njih dvojna moral. Slovanstvo je za te hejslovane samo takrat in za toliko dobro, dokler kaj nese, dokler se da izrabljati v njihne majhne, sebične namene. O tem, da predpostavlja prava slovanska misel enakopravnost, brez izkoriščanja, brez zatiranja, o tem ne govore nikoli. Že celo pa ne govore, da slovanske vzajemnosti samo zategadelj ni, ker ni nikjer med Slovani prave bratovske ljubezni, a te pa spet zaradi tega ne, ker zmeraj močnejši slovanski narodi samo gledajo na to, da bi slabše zatirali in izžemali.

Zato pa je treba prikazati sestavke, kakor je Škerovićev, kot tisto, kar so: nelep poskus, s puhlimi besedami zavajati dobrodušne in idealno misleče slovanske narode, da bi še naprej prenašali izkoriščanje.

Preračunano vzdihovanje

Človek se mora spričo vseh neresničnih trditvev in abotnih izvajanj skoraj nehoti vprašati, kakšen smisel bi utegnili imeti vse to jalovo hejslovansko vzdihovanje. Pa ga ima, in sicer še precej stvarnega. Kajti skoraj izza vsake besede gleda — velikosrbsko kopito! Tako vidno, da ga Škerović niti prikriti ne more, čeprav je to njegova očitna namera.

Škerović, ki bi po eni strani sicer najraje iz vseh slovanskih narodov naredil sama plemena enega naroda, priznava najprej Rusom in Poljakom narodno samobitnost. Če bi bil dosleden v smislu svojih lastnih izvajanj bi nujno sledilo iz

njih, da morajo tvoriti potem vsaj vsi drugi Slovani en narod. In če bi celo hotel, da se vsi drugi Slovani, torej seveda tudi Srbi, u-e-dinijo z Rusi po tistem njegovem germansko-francoskem primeru, bi imela stvar vsaj nekakšno podobo, navzlic svoji sanjarski nestvarnosti.

V resnici pa je seveda ta zaneseni slovanski idealist zelo praktičen jugoslovenski hegemonist — centralist. Namesto, da bi še nadalje izvajal nasledke iz svojega germansko-francoskega jezikovnega in političnega nauka, se na mah znajde na hudo realnih tleh raznih slovanskih imperializmov. Kar razumeti ne more bojda boja med Čehi in Slovaki ali Hrvati in Srbi. Za njegovo imperialistično-hegemonistično miselnost pa je zlasti nad vse značilno, da ne črhne besede o tem, kaj je resnični vzrok spora, namreč izkoriščanje slabotnejšega po močnejšem, torej stvar, ki najbolj zanesljivo odtujaže narode. Ne, pred takimi reči miži ta idealist, pa se dela osuplega spričo tolikšne »bridke slovanske nesprevidnosti«. Ta žalostna nesprevidnost pa obstoji zanj v tem, da se mali slovanski narodi upirajo vsakemu izkoriščanju, že celo pa bratovskemu. Za prave Slovence-demokrate je seveda tragika nesprevidnosti v tem, da se močnejši slovanski narodi do manjših prav nič bratovsko ne obnašajo, ampak da jih hočejo v imenu bratovstva neusmiljeno izkoriščati, huje dostikrat, kakor tujec.

Škerović navaja pogovor, da bo imel tujca za gospodarja, kdor noče brata za brata. Na to mu moremo odgovoriti samo, kar smo odgovorili Topaloviću, ki je tudi s tem pogovorom branil srbsk hegemonijo. Ni ga človeka ne med nami ne drugod, ki ne bi hotel imeti brata za brata, a samo pod pogojem, da je ta brat res brat in da se tudi vede kot brat. Brata pa, ki bi nas hotel strahovati in izrabljati, ki bi nam hotel kratiti naše pravice in nam jemati naše imetje, ki bi se hotel bogatiti z našim delom in trudom — takega brata ne maramo. In še to naj vzame na znanje, da je bilo in bo sovraštvo do krivičnega brata zmeraj večje kakor do krivičnega tujca.

Opazovalec

Izjava

„Narodnega akademskega bloka“

Zaradi govorice, ki jih širijo o delu »Narodnega akademskega bloka« različni krogi deloma iz nevednosti, deloma pa, da bi ovirali naše smotrno delo, izjavljamo naslednje:

»Akademski narodni blok« ima v svojem nartu zgolj narodno obrambno delo, kolikor ga more in mora vršiti v našem težkem času vsa zavedna slovanska akademska mladina, ne glede na svojo politično pripadnost ali svetovno nazorsko prepričanje. Kdor se takemu delu odteguje, kaže samo svojo lastno narodno nezavednost, ali pa dokazuje, da ga vodijo pri njegovem delu osebni interesi, ki so s skupnimi narodnimi v popolnem nasprotju.

Ugotavljamo, da v delovnih enotah »Narodno akademskega bloka«, kjer iskreno in tovariško sodelujejo v delu za skupen cilj pripadniki raz-

ličnih svetovno nazorskih in političnih skupin, vlaka visok duh podreditve osebno nazorskih gledanj ogroženim narodnim koristim.

»Akademski narodni blok« nima popolnoma nobenega strankarsko političnega namena in nobene strankarske politične smeri. Vsako društvo, ki je člen »Narodnega akademskega bloka«, ki je ohranilo popolno svobodo za vse delo v smeri svojega svetnega nazora in svojega političnega prepričanja. Vsako drugačno gledanje na »Narodni akademski blok« je popolnoma zgrešeno. »Narodni akademski blok« ne pomeni nobenega medlega slogaštva, marveč edino združitev in smotrno vodstvo narodno obrambnega dela vseh društev, ki so njegovi členi.

Proti vsakemu morebitnemu izrabljanju strnitve narodno obrambnega dela akademskih društev v kakršne koli politične ali druge namene vsa akademska društva odločno ugovarjajo. To naše stališče se nam zdj za obstoj »Akademskega narodnega bloka« tako bistveno potrebno, da vsa

Pesem slovenskega preporoda

(H koncertu Akademskega pevskega zbora
v Ljubljani 3. IV. 1939)

(Nadaljevanje.)

Vlada, jožefinci in janzenisti so zatirali sleherno gibanje mladine kot sumljivo in državni nevarno. Le napredujoče razmere in zahteve so prisilile režim k ukrepom, ki niso bili v skladu z njegovo politiko, nam pa koristni. Kratka doba štiriletnega francoskega medvladja ni ostala brez vpliva na naše duhovno življenje: dala je novih nagibov in pobud, pokazala nove smotre za bodočnost in nam razširila kulturno obzorje. Po dolgih stoletjih se je slovanski živelj zopet močnejše oglasil v državno-političnem življenju. Tudi preprostemu ljudstvu so se v tistih viharjih časih dogodki okupacije živo vtisnili v spomin. Ko je francoska vlada dala dolgo zatiranemu narodu nekaj svobode, pustila prosto pot razvoju kulture in preosnovala šolstvo tako, da je prišla tudi slovenščina do svojih pravic, je Vodnik izrazil prepričanje, da vstaja doba novega prerodenja. Tuji pisatelji tiste dobe (Nodier, Hermann, Hacquet) opisujejo visoko stanje duhovne kulture med Slovenci. Kljub viharnim vojnim časom je utripalo živahno življenje na vseh poljih znanosti in umetnosti v našem narodu. Po Linhartovem prizadevanju obnovljena Academia operosorum se ni mogla držati. Njena sovrstnica Filharmonična družba, katere člen je bil tudi Vodnik, je do okupacije živahno delovala, tačas pa je popolnoma utihnila. Dasi imenuje slovensko ljudstvo »Napoljona« šibo božjo in kazen za grehe, je pristno jedro naše kmečke kritike, da je bil on najmočnejši

in najumnejši cesar, kar se jih je rodilo, toda ker ga je napuh prevzel, ga je kaznoval Bog. Novi vladi so se Slovenci vdali zaupajoč kakor vedno tuji pomoči in sebično pričakujoč trenutnih koristi. Redki izobraženci so bili bolj naklonjeni Francozom nego Avstrijcem, ker od Avstrije ni bilo pričakovati ne blaginje, ne razumevanja za lastno kulturno prizadevanje in nastopajoči narodni preporod. Avstrijska reokupacija je v kratkem obnovila v Ilirskem kraljestvu prvotno nezno stanje. Avstrijski cesar je zavlada neomejeno, Dunaj je odločal o vsem in je bil za vse odgovoren. Ideje francoske revolucije so le hipno dvignile množico. Dolgoletno trpljenje, propad narodnega gospodarstva, splošno obubožanje, razkroj družinskega življenja in prestale vojne grozote — vse to je zlomilo vsak rednejši odpor in uknilo duhove, da so odjenjali narodnemu absolutizmu, ki se je namesto oznanjene svobode razbohotal. Vlada je postrani gledala politično prebujajoče se meščanstvo, odpravila oblastiželjne fevdalne kroge in pritiskala ter zatirala kmeta. Novi policijski režim ni dovoljeval nobene kritike, nobenega sodelovanja ljudstva v javni upravi, ubijal je vsako voljo do ustvarjajočega dela. Takšne razmere so nujno vodile v neplodno, prazno malomeščansko življenje. V takšem vzdušju se je mogla avstrijska absolutistična politika mirno razvijati. Po Napoleonovem padcu je pretela nevarnost, da stopi na njegovo mesto slovanska Rusija. V protitež je Avstrija postavila Ilirsko kraljestvo, ki naj bi balkanske katolike in pravoslavne pritegnilo Avstriji. Vendar se avstrijska politika ni mogla otrestiti srednjeveških tradicij »svete rimsko-nemške države«, s trdovratno vztrajnostjo se je oklepala Nemčije. Navzlic Bismarckovem nasvetu se niti tačas, niti pozneje ni znala približati slovanskemu Vzhodu. Njeno Ilirsko kraljestvo je bila vaba brez vsebine, gola

spekulacija, strahopetna poteza. Ko se je avstrijskemu absolutizmu na videz posrečilo vpostaviti staro ravnotežje pod geslom, da je najbolje vztrajati pri tem, kar je, se je moral dosledno oprijeti tudi starega družabnega reda. Na tej osnovi je režim obsodil vse revolucijske »človeške pravice«: obnovil je družabni red zoper svobodo in enakost ljudi, zoper udeležbo ljudstva v vladi, zoper načelo, da bodi narod vrhovni in edini vir državne oblasti. Zavedal se je, da se je francoska revolucija spočela iz narodnega, socialnega in gospodarskega gibanja, ki mu je Napoleon dal politično sankcijo. Avstrijski birokratizem ni spoznal neizmernih novih sil, ki so se budile v narodih, da zahtevajo nov družabni in državni red. Slep in gluhi je bil za vse te nove ustvarjajoče vrednote, ki so se jele stopnjema uveljavljati. Francija je bila politično premagana, revolucijske ideje pa so živo tlele pod starim pepelom, da zanetejo nov požar. Dobo 1818—1845 izpolnjuje napor narodov, priboriti si ustavo, odpor proti vsem, ki so to prizadevanje zatirali. Zgled francoske revolucije, ki se je z vso srditostjo uprl monarhizmu in Cerkvi ter krvave priče, kako ljudstvo zmaguje nad kronanimi glavami, so zbudile v vladarjih negotovost, strah pred tajnimi svobodomiselnimi silami. Avstrijska policija je razpredla mreže svojega breobzirnega sistema vseppek, s strogimi odloki je začela preganjati politično ji neprijazne ljudi. Vendar se zahteve po ustavnosti ni dalo zadržati: namesto vdušene nemške revolucije (1819) so buknili v Evropi upori v Španiji in na Portugalskem, v Neaplju in Siciliji, nemir se je razširil na Piemont in v avstrijsko lombardsko-beneško krajino. Sveta aliansa se je skušala uveljaviti na opavskem in ljubljanskem kongresu, hotela je zatreti demagoške ideje ljudske suverenosti, ustavnosti in liberalizma. (Dalje prihodnjic.)

koalirana akademska društva izjavljajo, da bi pomenilo kakršno koli politično izrabljanje »Narodnega akademskega bloka« od katere koli strani zanj težko oviro pri delu, ker bi s tako zlorabo padlo notranje soglasje in medsebojno zaupanje, ki je nujen pogoj za obstoj in delo »Narodnega akademskega bloka«.

V Ljubljani, dne 4. maja 1939.

»Narodni akademski blok«.

Okrog sporazuma

O poteku pogajanj med dr. Mačkom in Cvetkovičem naša javnost ni bila toliko obveščena, kakor bi bila želela. Dne 8. t. m. je izjavil dr. Korošec, da je bil sporazum dosežen od 90 do 95% in da je pričakovati, da se pri tolikem uspehu na tem malem preostalem drobcu stvar ne bo razbila.

Dne 9. t. m. prinaša »Hrvatski dnevnik« uvodnik, v katerem pravi dobesedno: »... toda treba je ugotoviti tudi to, da je bilo politiki sporazuma do sedaj zadani hzeloo mnogo težkih udarcev. Ko je prišlo do odločilnega trenutka, so ga zatajili prav vsi. Pri Hrvatih so ostali edino samostalni demokratje in kar bo zvenelo morda paradoksalno, so se od vseh drugih skupi nrazmeroma najboljše držali nekateri člani JNS.«

Glasi slovenske JRZ — »Slovenec« istega dne je pa prinesel uvodnik »Zrelostni izpiti slovenskih narodov«, katerega bi po snovi prisodili šolniku, po misli pa slovenskemu poslancu JRZ, v katerem pravi najprej: »Močnejši slovanski narodi odgovarjajo: »Nategnem vajeti, centraliziram kakor Francozi.«

»Zgodovina se hladno nasmehne: Ljudstvo, ki je ustvarilo edinstvene zadruge in dalo njenim starešinom skoraj kraljevsko samostojnost, da bi se dalo zmleti v brezoblični drobiž kakor Francozi, ali da bi hotelo misliti z eno samo glavo, kakor Nemci? Odgovor je prepisan! Izpit boš ponavljal, dokler ne najdeš svoje slovanske rešitve!«

»Pa povpraša slabejše slovanske narode: V eni državni hiši vas je več bratov. Med tem, ko se ti s starejšim prepiraš, nastane zunaj nemir. Kaj storiš?«

»Vsakdo bi pričakoval edino pametni odgovor: Podamo si roke, vzamemo vsak svojo puško in varujemo skupni dom, dokler se vse ne pomiri.«

»Pa ne! Slovani smo tako mladi, da v svoji otroški preprostosti odgovarjamo: Tedaj pritiskem na brata, da v tiski čim več izsilim. Ako ne odneha, odprem hišne duri, pa pokličem sovraga. Svoboda nad vse! Če mi je ne da brat, mi jo bo dal sovrag!«

»Učiteljica Zgodovina se pomilovalno nasmehne: Ta preprostež misli, da sovrag prinaša svobodo! Padel si za nedoločen čas!«

»Kandidat se brani: Pa kaj me briga brat, kaj me briga slovanstvo! Moja edina skrb je, da je moj narodič svoboden.«

Iz po slogu lepega uvodnika štrle hudi očitki, o katerih smo prepričani, da so neupravičeni; ravno tako smo prepričani, da so v tem času neprimerni in da ne morejo pomagati prebroditi ostalih 5% nesporazuma. V zadnjem odstavku je še ugotovitev: »Naši voditelji so možje na svojem mestu.« To ugotovitev bo zgodovina postavila šele na koncu sporazuma.

Pomembna soglastnost

V ponedeljek 8. maja sta imeli glavni slovenski osrednji združni organizaciji Zadruga zveza in Zveza slovenskih zadrug istočasno svoj letni občni zbor. Iz časopisnih poročil posnemamo, da je ravnatelj Zadruga zveze g. Franc Gabrovšek v svoje mporočilo o poslovanju zveze izvajal tudi to-le:

Privilegirana agrarna banka bo v zgodovini našega združništva posebno poglavje. Odkar je začela izvajati likvidacijo kmečkih dolgov, stoji dejansko v neprestanem boju z združništvom. Združništvu je naložila preko uredbe težko delo, ki se mu zadruge, ki niso htele trpeti še večje škode, niso mogle izogniti. Z delom na obračunih in s pribavljanjem vseh mogočih podatkov so bili zvezani stroški, ki jih nihče zadrugam ne povrne. Vsaka pomanjkljivost uredbe se tolmači v škodo zadrugam. Tako pri vprašanju zastaranja obresti in tako pri tožbenih stroških. Že lani smo poudarjali, koliko je bilo delo Zveze zaradi likvidacije kmečkih dolgov, delo, ki ga nihče ni plačal. Uradništvo Zadruga zveze je moralo na pomoč zadrugam, revizijsko in drugo delo pri Zvezi pa je zastajalo, in ni še videti konca. Še vedno se ne da ugotoviti, koliko obveznic bodo zadruge še dobile.

Če govorimo o kmečkih posojilih, ne smemo seveda pozabiti tudi težkega dejstva, da je kmetov kredit padel. Uredba o likvidaciji kmečkih dolgov je mnoge oplašila, da ne upajo kmetu posojati, češ da je mogoč »pet kak odpis. Poleg tega je vladala še vedno negotovost zaradi nekončanih obračunov pri PAB in drugih nedokončanih postopkov po uredbi o likvidaciji kmečkih dolgov, tako da je kredit tudi zaradi tega silno trpel.

Revizijsko delo je izvrševala Zadruga zveza podobno kot v prejšnjih letih. Izvršenih je bilo preteklo poslovno leto 1938. 341 revizij. Zaradi že omenjenega dela zaradi PAB še nismo prišli popolnoma na tekoče, ker je bilo v l. 1937. le preveč zaostankov, vendar bomo ta zaostanek kmalu popravili. Poleg revizij so revizorji in drugi uradniki izvršili ogromno dela pri posameznih zadrugah kot: vpeljevanje v poslovanje, inventiranje, sestavljanje računskih zaključkov, priprave za ustanovitev itd. V preko 200 primerih so šli uradniki na sedež zadruge zaradi imenovanega dela. Še več pa je bilo takih primerov seveda v pisarni Zveze v Ljubljani in v Mariboru.

Ravnatelj Zveze slovenskih zadrug g. Franc Trček pa se je v svojem poslovnem poročilu o istem predmetu izrazil:

Zveza je tudi lani imela še precej dela z likvidacijo kmečkih dolgov in obnovitvijo likvidnosti. Privilegirana agrarna banka še vedno pregleduje obračune in je prevzela šele del izročenih dolgov. Novo razočaranje doživljajo zadruge pri tem, da banka zelo strogo preiskuje, komu gre zaščita in komu ne. Stevilne dolgove je že vrnila zadrugam, pri čemer je več slabil nego dobrih dolžnikov. Zaradi reorganizacije zadrug po novem zakonu je zveza sestavila vzorna pravila za vse vrste zadrug in nekatere nujnejše tiskovine. Ob koncu leta je ena tretjina zadrug prilagodila svoja pravila novemu zakonu.

Revizorji zveze so lani revidirali 170 zadrug, poleg tega pa so sestavili 114 zadrugam računске zaključke. Z revizijami je zveza še nekoliko v zamudi, ker so v sedanjih časih revizije bolj zamudne, vrhu tega pa predstavlja ovire likvidacija kmečkih dolgov, pri kateri morajo revizorji izdatno pomagati. V bodoče pa se bo stanje zboljšalo, ker je letos nastopil službo četrti revizor.

Očitno je, da sta obe poročili glede Privilegirane agrarne banke čisto soglasni in da obstajajo proti njenemu delovanju enaki pomisleki. Nobenega dvoma ni, da sta oba ravnatelja podala svoja poročila popolnoma samostojno, neodvisna eden od drugega. Jasno je tedaj, da ju je do te soglasnosti privedel le enako gledanje na stvarne potrebe in težave našega slovenskega gospodarstva in naših gospodarskih ustanov. To pa je najboljši dokaz za to, da imamo Slovenci tudi svoje skupne interese in ne samo strankarskih. Godilo bi se nam čisto gotovo popolnoma drugače, če bi bili v preteklosti imeli pred očmi vsaj del svojih skupnih koristi in bi se bili zanje složno potegovali. Če bi bili delali tako, danes najbrže ne bi imeli težav s Privilegirano agrarno banko in njenim očetom centralizmom.

Samoupravne dajatve in naša industrija

»Jutro« se prereka z ljubljanskim mestnim poglavarstvom, češ da predragi električni tok tudi odbija industrijo od Ljubljane. Pri tej priliki navaja spet kedaj znano dejstvo, da znaša v Belgradu občinska doklada samo 90%, v Ljubljani pa 60% poleg visoke banovinske doklade, ki je v Belgradu sploh ni. In ko ugotavlja dopis ljubljanske občine, da se seli industrija iz Ljubljane zaradi centralizma, ki je državno središče oblagodaril z nižjimi dajatvami, zagovarja »Jutro« dosednjo centralistično politiko, in kreca po slovenski samoupravi, češ da »naše samouprave s pretiranimi in zmeraj večjimi samoupravnimi dajatvami, ki bi se z resnično varčnostjo dale precej znižati, le še občutno povečujejo obstoječe razlike in s tem same največ pomagajo odganjati industrijo.«

Mi ne mislimo zagovarjati našo samoupravno finančno politiko. Prav radi priznamo tudi, da bi se dala v tem ali drugem pogledu zboljšati, narediti znosnejša. Zato bi v tem pogledu le želeli, da se čim bolj pritegujejo gospodarski in finančni izvedenci, pa tudi neposredno prizadeti, kadar se sestavljajo samoupravni preračuni.

Ali prav tako smo tudi prepričani, da samoupravnih bremen ne bo mogoče v znatnejši meri znižati, dokler bo vladal centralizem. Kajti centralizem je, ki sam nalaga zmeraj nove dajatve, ki pa nam hkratu daje tudi zmeraj nove naloge, ne da bi nam dal zanje primeren delež od naših davčnih dajatve. In centralizem nam nalaga stvari, ki jih na primer Belgradu ne nalaga. Nedavno tega smo navedli posebno krepak primer, na katerega spet opozarjamo.

Pri nas morajo samouprave zidati gimnazij-ska vprašanja. Samouprave morajo torej zanje nekje vzeti denar, in ker ga nimajo skritega v skrinjah in nogavicah, ga morajo pač dobiti z novimi davki.

Belgradu, bogatemu in bohotno se razvijajočemu mestu, tega ni treba. Kajti kljub njegove-mu bogastvu mu država postavlja gimnazijska in druga poslopja, kolikor jih le rabi. Postavlja jih seveda v prvi vrsti z našim in hrvaškim denarjem. Ta denar pa, ki so ga prejeli belgrajski podjetniki in delavci za stavbna dela, pride seveda nadalje Belgradu v prid, večja njegova gospodar-sko in politično moč, s tem pa krepi tudi njegove finance in mu omogočuje, da lahko javne dajatve celo znižuje.

Najbolj imenitna stvar pa šele pride. V teh gimnazijskih poslopih, ki jih zida v Belgradu država, v Sloveniji in na Hrvaškem pa samouprave, so tudi tako imenovana naravna stanovanja za ravnatelje in druge nameščence. Najemnino zanje pa pobira država. A ne pobira je samo v Belgradu, kjer je poslopja sama postavila, po-bira jo tudi v Sloveniji in na Hrvaškem, kjer so zidale samouprave gimnazije. Ni dovolj torej, da ima naša samouprava velikanske izdatke s stroški za poslopje, ampak država ima od njih še celo dobiček. Ta dobiček gre pa seveda v Belgrad, ki zato seveda lahko izhaja s petkrat manjšimi dokladami.

Vsemu temu se pa po jugoslovensko pravi enakopravnost.

Sicer moramo pa spet kedaj opozoriti še na dvoje stvari. Prva je ta, da znašajo samoupravne dajatve v Sloveniji komaj petnajstino državnih dajatev. Druga je pa ta, da se nekako ¾ milijarde našega denarja ne vrača nazaj v naš oslabljeni gospodarski organizem, ampak da se odračunjuje leto z letom v Belgrad in oplaja tamkajšnje gospodarstvo. Z drugimi besedami se to pravi: tisti hip, ko bi imeli svojo popolno finančno samoupravo, bi sploh ne bilo treba nobene tistih davščin več, ki jih plačujemo danes za samouprave, in še bi ostalo denarja za naše danes tako zanemarjene in zapostavljene kulturne potrebe.

Samo na nekaj hočemo — spet kedaj — opozoriti h koncu. Ko namreč »Jutro« vzdihuje ob samoupravnih dajatvah, ne črhne besede o držav-nih, a še manj si upa pokazati, kje je pravi vzrok zla. To pa je dokaz, da je kljub vsemu besedarjenju o tistih znamenitih »širokih« samoupravah ostalo stari nacionalni centralist, kakor je zmeraj bilo.

Od spoznanja k dejanju!

Pod naslovom »Nova spoznanja« je napisal dr. Igor Rosina v »Večerniku« nekaj tehtnih in resničnih besed:

Gotovo: skoraj vsak naš človek hoče živeti po trdnih, umstveno utemeljenih smernicah, zasidranih v svetovnonazorskem gledanju. Toda vse to prizadevanje za univerzalizmom, vsa ta urejenost, natančnost in podrobna delavnost nam ne bo pomagala, ako nimamo onega, kar ima intuitivno, že po najskrivnejši tajnosti svojega bitja zadnji srbijanski graničar na naši meji: državljanski ponos svobodnega človeka, samo ob sebi umljivo pripravljen na vsako žrtve, čustvo, prosto vsakega materializma ali spekulativnega umstvanja.

Univerzalizem nacionalno izkristaliziranega naroda, ki je svojo narodno stabilizacijo dovršil, je duh večnosti in poroštvo njegove rasti. Toda pri malem, vedno znova ogroženem narodu, čigar člani so še nujno obremenjeni z vsemi dednimi lastnostmi suženjstva in bede: zavistjo, ozkoscenostjo in nestrpnostjo, je lahko smrten. Naš univerzalizem nam je dal Mah-niča in Barago, Kopitarja in Miklošiča; vsako leto nam pošilja v svet cele vrste sester in misionarjev, ki so zavesno žrtvovali svoja življenja. Toda, kakor da smo od tem duhu askeze — odpovedi tudi naroč-nemu jazu — razbrizgali preveč naše najboljše krvi in postali slabokrvni; sami med seboj pa skoraj po-zabili živeti.

Prof. Sforza opisuje kulturnopolitične prilike Libanona in Sirije, ki so temu narodu iste krvi za vedno onemogočile vsak razvoj k narodni enoti in ga obsodile, da je ostal pomešni prah človeštva, v pomilovalen posmeh vsakemu kulturnemu Evropeu. Tu so Jakobiti, po katerih mnenju ima Jezus božjo naravo; njim nasproti stoje Kaldejci, ki mu priznavajo le človeštvo. — Sforzi in z njim vred vsej kulturni Evropi, ki je šla skozi dobo renesanse in humanistov, se zdi nerazumljivo, kako morejo biti to zadostni razlogi, da se ti ljudje iste krvi in jezika zaradi tega medsebojno sovražijo, da Jakobiti ne bo nikdar vzel Kaldejke in da je ta čisto duhovni spor različnega religioznega gledanja bil sposoben razbiti ne samo idejo enotnosti rodbine, temveč tudi vsake družabnosti in socialnega zakona in tako v kali zadušiti možnost kristalizacije naroda v duhovno nacionalno enoto.

Naj mi bo odpuščeno: ob teh Jakobitih in Kaldejcih sem se spomni lnas Slovencev in nacionalno tako nedovršene dediščine, ki jo prevzemamo od jakobit-sko-kaldejških generacij pred nami. Sicer gre pri nas za mnogo manj kot tam v onemogli Siriji. Ali tudi pri nas bodo prišle generacije, ki jim bo vse to tuje in nerazumljivo, kakor je danes Sforzi kaldej-sko-jakobitski spor na Libanonu. Niti smisla ne bodo razumele več od konfliktov idej, ki so nas privedle skoraj na rob narodne dezagregacije.

Morebiti utegne kedaj g. dr. Rosina te svoje misli še spopolniti z razmišljanjem o tem, kako je prišlo do vsega tega. Kajti sociološko ima vsak družbeni pojav svoje vzroke v nekem okolju, ki zavisi od zgodovinskih, zemljepisnih (geopolitičnih) in kulturnih — zlasti verskih in narodnih — okoliščin. Noben močan družbeni po-jav ne nastane slučajno. Šele če bomo vse to do-dobra spoznali, bomo mogli svojo voljo uravnavati in uveljaviti, da premagamo napote in pri-demo iz teme k luči.

Enakopravnost pri slovnica

V »Jutru« beremo v nekem dopisu tole o našem srednješolskem pouku:

Naš srednješolec se mora ubijati s petimi slovnici, srednješolci ostale države imajo vsaj eno slovnico manj. V Nemčiji imajo tri manj, na Ruskem in na Francoskem, kjer žive očitno res pametni ljudje, pa se mladež uči samo slovnice svojega jezika. Lepo je biti Rus ali Francoz!

Pri nas vlada v mračnih glavah odraslih zastareli nazor, da se moramo ravno mi učiti šume tujih jezikov, dasi je zopet dobro znano, da se jih pač uče tisoči, nauči pa se jih le neznaten odstotek. Če napravimo kratko in bežno anketo med našimi intelektualci, ki znajo po več jezikov, bomo presenečeni nad ugotovitvijo, da se niti eden izmed njim ni naučil teh jezikov v šoli — seveda, razen nemščine. To drži in to razodetje meče jarko luč na zmešanost našega učnega načrta. Neki zelo znan kulturni delavec — stat nominis umbra — se je naučil češčine, francoščine in italijanščine sam poleg svojega vsakdanjega dela. Če ga vprašate, ali se je učil teh jezikov obenem, se vam bo zasmejal v brk: »Postopoma, drugaga za drugim!« Nesreča pa je, da se mora njegov sinko učiti treh tujih in enega sorodnega jezika obenem, ker to zahteva naš učni načrt. Oče prav nič ne dvomi, da se sinko ne bo naučil niti enega, kakor se spodobi.

Tako se nam zdi, da je ta dopis le bolj pomotoma zašel v »Jutro«. Kajti prav ono se je že večkrat in z vso vnemo bilo za učenje tiste »ene slovnice več«, ki je študentom na jugu prihranjena. Celo z grožnjami je prihajalo, da ne bodo slovenski ljudje dobili dela in kruha, če jim tista peta slovnica ne bo odprla pota na jug. Kakor da bi se je bil kdo od tistih naših ljudi, ki so res v službi na jugu, prejšnje čase res učil v domačih šolah. In kakor da bi bila za vse večne case naša slovenska usoda, da bomo obsojeni na centralizem do konca dni in da bomo do konca dni morali za svoj denar zidati ceste in železnice in drugo na jugu namesto doma.

Mi seveda pametnim besedam »Jutrovega« dopisnika prav radi pritrujemo. In upamo tudi, da bodo naše šolske oblasti izvajale zdaj vse potrebne posledke. Saj je dovolj, da smo Slovenci obremenjeni s stotinami milijoni davčin več, kakor na jugu. Vsaj pri slovnica začnimo torej z enakopravnostjo.

Jugoslovenci za federacijo — pa ne pri nas

Novosadski jugoslovenci »Dan« se hudo prizadeva, da bi rešil velikosrbsko hegemonijo z oledanim hejslovanskim besedoslavljem. Te dni je nekaj slišal, da je imel baže dr. Beneš načrt, napraviti s Poljsko skupno slovansko zvezno državo. »Dan« je kar navdušen za to zvezno državo, kakor sploh vsi naši jugoslovenci. Kajti kakor so jugoslovenci demokrati povsod, le doma in za dom ne, tako znajo biti tudi federalisti drugod, samo doma ne. In tudi »Dan« vzdihuje, da je ta lepi načrt federacije štirih severnoslovanskih narodov preprečila češka samozavest, slovaška kratkovidnost, poljski egoizem in skupna nesposobnost. »Slovenski narod« pa, ki tudi poroča o vsem tem, dostavlja celo, da očitno dogodki na slovanskem severozahodu nas tu na jugu niso ničesar naučili.

Tukaj bi »Slovenskemu narodu« kar potrdili pod pogojem, da misli pod tistim osebnim zaimkom »nas« sebe in svoje jugoslovence. Res je zaostno, kako vztrajajo te vrste ljudje še zmeraj na centralizmu, kako mu skušajo z raznimi novimi imeni, kakor unitarizem in podobno, podaljšati jalovalo življenja. Tudi, če bi bila zgodba o tistem Beneševem načrtu resnična, eno je gotovo, da bi centralistična Češka in še bolj centralistična Poljska nikoli ne mogli priti skupaj v zvezni državi. Notranji zakon zvezne države je namreč do kraja izvedena samostojnost vseh sestavnih delov zveze, izražena v popolni samoupravi. Ni mogoča trajna zvezna država, v kateri bi si posamezne države pridržale za domačo rabo vsaka svoj posebni centralizem, in na takem notranjem protislovju, na tej boleznih posameznih udov zveze države, bi težihale nazadnje zvezna država sama — tudi če bi se bila kedaj sploh ustanovila. Sicer pa niti do ustanovitve take države ni moglo priti ne na severu ne na jugu, iz kaj preprostega duševnega razloga, ker se pač vsakdo boji, federirati se s centralistično državo, da ne postane navsezadnje kar čez noč sam žrtev njenega centralizma.

A smešno bi bilo, če bi ne bilo tako strašno žalostno, da pridgajo isti ljudje nekaj kot edinozveličavno za druge, kar pa doma s svetopetimi obrazom odbijajo.

Res, kar prav ima »Slovenski narod«, da se niso jugoslovenci iz dogodkov na slovanskem severozahodu ničesar naučili. Kajti, če bi se bili, bi morali slovesno preklicati same sebe in svoje delo.

Še o prisklednikih

Naš sestavek »Ob zatonu ilirizma« je neprijetno zadel »Slovenski narod« — morebiti se mu je tudi oglasila slaba vest, vzrokov za to bi bilo

res dovolj. In da preglesi tiste, ki tudi v njegovem taboru dvomijo nad zveličavnostjo jugoslovenstva, se je zaletel ob sestavek s temle bobnečim zmerjanjem:

Torej tisti, ki so s svojim delom, s svojimi napori in žrtvami v veliki meri pripomogli — mož jih posmehljivo imenuje »prisklednike uedinjenja« —, da so bili osvobojeni tudi Slovenci in prišli pod krov Jugoslavije, ki jim je dala vse, prav vse pravice gospodujočega in vladajočega naroda, so sedaj krivi, da »naš človek ni notranje tako trden in zbran«, kakor bi bilo to potrebno »spricho današnjih svetovnopoličnih zmed in nevarnosti«. Kaj takšnega more trditi samo popoln analfabet ali pa človek, ki se mu nevarno kisajo možgani.

Zzmerjanjem pa še ni nihče nikoli in nikjer spravil niti dejstev niti resnice s svefa. Dejstvo je v tem primeru, da so jugoslovenci in njihni predniki pitali naš narod z neko puhlo vrazovščino kljub temu, da je bila od vseh resnih in pravih Slovencev dokončno odklonjena že takrat, ko je Prešern dkril njeno notranjo praznino. Resnica pa je, da nobena stvar ne demoralizira naroda bolj, kakor prazne besede in umišljeni cilji. Kajti izum dvoma je, da mora dušeslovno nujno ubiti v vsakem voljo in zalet, če se mu kaže cilj, za katerim ni vsebine, in da mora postati malodušen narod, ki ga pehajo, da se goni za neresničnostmi, še več, za stvarmi, ki spodjedajo njegovo lastno bistvo. Še huje pa je, če ga gonijo in vabijo k neki mišljeni veličini s tem, da mu malote in včasih naravnost sramote njegovo narodno samobitnost. Neizogiben nasledek je in mora biti manjvrednostna zavest, ki hrani našo odpornost in povzroča, da »naš človek ni notranje tako trden in zbran, kakor bi bil in moral biti, če bi toliko let ne bili dušili njegovega glasu«. — Kakor je pravilno ugotovil naš so-delavec.

Če pa piše »Slovenski narod«, da imamo Slovenci »vse, prav vse pravice gospodujočega in vladajočega naroda«, in če trdi to spricho vsega zapostavljanja, ki so ga začeli jugoslovenci v znamenju unitarizma nad nami, spricho zapostavljanja našega jezika, naših kulturnih zadev in zahtev, našega gospodarstva, če to trdi spricho vse naše finančne politike, vseh raznih fondov, a zlasti spricho dejstva, da niti s svojim denarjem za svoje namene ne moremo razpolagati sami — potem je to pač samo trditve človeka, ki ima v »Narodu« samem bližje označene lastnosti. Pri tem prepuščamo svojim bralcem pa tudi drugim presodnim ljudem, da te lastnosti še primerno stopnjujejo. Saj takih trditvev niti v jugoslovenskih listih ne srečujemo vsak dan.

Kajti stiska naše države je prav v tem, da jugoslovenci vseh tistih pravic vladajočega in gospodujočega naroda niti Slovincem niti Hrvatom niso hoteli priznati. Morebiti je celo »Slovenskemu narodu« že prišlo na uho, da je prav zaradi tega in prav zadnje dni bilo v Zagrebu nekaj pogajanj med dr. Mačkom in vladnim predsednikom Cvetkovićem? Morebiti je tudi slišal, da zahtevajo Hrvati pri tej priložnosti zase pravice vladajočega naroda na Hrvaškem?

Res, v jugoslovenstvu je vse to. Ko tega več ne bo z njegovim centralizmom, nasilnostjo in korupcijo, bodo zadovoljni vsi narodi naše države in ta sama bo šele potem postala močna, kakor bi brez jugoslovenov že davno bila.

Prevod slovenskega znanstvenega dela

Naše leposlovje si je že zdavnaj utrla pot v tuji svet. Slovenski znanosti to ni bilo v enaki meri dano, pri čemer seveda izvzemamo dela, ki so jih slovenski znanstveniki že sami v tujem jeziku in torej v prvi vrsti za tuji svet napisali.

Letos zaznamujemo lahko zanimiv pojav, ko je izšla v Ameriki knjiga »The Sloevnes: A Social History (From the Earliest Times to 1910)«, by Dragotin Lončar. Prevedel jo je »Anthony J. Klančar, B. Sci. (Illinois)«. Knjiga je nekoliko spremenje nprevod dr. Lončarjevega dela »Načrt socialne zgodovine Slovencev«. Prevajalec ji je sestavil tudi stvarno in osebno kazalo. Tstim, ki jim izvirno delo še ni bilo znano, navajamo vsebino po poglavjih, kakor jih je oznamoval prevajalec:

- I. Obseg slovenskih dežel v srednjem veku.
- II. Slovenci in Avari.
- III. Pokristjanjenje Slovencev.
- IV. Prva nemška kolonizacija slovenskih dežel.
- V. Gospodarski položaj slovenskega kmeta.
- VI. Slovensko plemstvo in država.
- VII. Slovenski kmet po fevdalizmu.
- VIII. Politično oznanmenilo turških vpadov.
- IX. Reformacija v slovenskih deželah.
- X. Duhovna zmaga slovenske reformacije.
- XI. Kmečki upori v slovenskih deželah.
- XII. Protireformacija in absolutizem.
- XIII. Slovenski preporek.
- XIV. Politični program Slovencev.
- XV. Jugoslovanska misel.

Iz te nakazane vsebine knjige je razvidno, da utegne dobro poučiti anglosakega bralca o Slovincih kot politično-zgodovinski stvarnosti, in

preoajalec je imel srečno roko, ko si je izbral v ta namen delo pisca, čigar znanstvena natančnost in vestnost je izven dvoma. Važno je zlasti v teh časih, ko se pripravljajo veliki dogodki, da ima veliki svet mogočnost, poučiti se o nas in naših prizadevah. Kajti veliki dogodki imajo za nasledek zmeraj tudi — velike spremembe.

Knjiga je zanimiva tudi zaradi osebe prevajalca. Predstavlja se nam v začetku sam: prevajalec je lektor, publicist. Rojen je že kot Amerikane, v Clevelandu v državi Ohio. Izhaja torej že iz drugega izselniškega pokolenja, a je vendar še ostal zaveden Slovenec. Napisal je mnogo sestavkov o Slovincih in prevedel več slovenskih del v obzornikih The Skyline (Cleveland), The Slavonic Review (London), The Yugoslav Review (New York), razen tega pa je sodeloval pri slovenskih časnikih. Klančar je ud »Modern Language Association of America« (Moderne ameriške jezikovne zveze), leta 1938. je osnoval Slovenski jezikovni krožek in mu pridružil slovensko šolo, na kateri poučuje.

Tega ali onega utegne gotovo zanimati ta 77 strani obsegajoča knjiga. Izšla je v založbi American Yugoslav Printing & Publishing Co. v Clevelandu, Ohio, USA.

Mali zapiski

Preosnova jezikovnega pouka je potrebna

»Slovenski narod« je našel »pod sitom«, da berejo po naših kavarnah in gostilnah precej zagrebskih in belgrajskih listov, kar se mu seveda zdi vse hvale vredno, da pa je tako v Zagrebu kakor v Belgradu težko dobiti slovenske liste.

Nam se zdi, da je tukaj v prvi vrsti »slovnica« neenakopravnost vmes. Naše učence in študente učijo z veliko vnemo srbskohrvatske slovnice in jezika, medtem ko se na jugu še zmenijo ne, da bi se učili slovenščine. Čemu tudi, ko pa se vsak naš jugoslovenar trudi, brž ko pride čez Sotlo ali pa še prej, da trapi z jugoslovenščino sebe in druge.

Tudi tu bo poglobljena zahteva naše enakopravnosti korenita in smiselna preosnova pouka.

Podpora zagrebskemu velesejmu

Preteklo soboto je bil v Zagrebu svečano odprt mednarodni posebni sejem vzorcev in avtomobilov. Odprl ga je minister za trgovino in industrijo Tomić. V govoru je povedal tudi, da bo dalo njegovo ministrstvo milijon dinarjev za pripravljala dela za razširitev zagrebskega zbora, to je zagrebskega velesejma.

To sicer ni mnogo — komaj dvajsetina tistega, kakor je dobil belgrajski velesejem takoj prvo leto. Vendar je treba na to pokazati, ker Ljubljana v tak namen sploh ni ničesar dobila. Pokazati zlasti zaradi tega, ker nam jugoslovenci zmeraj dopovedujejo, da so Hrvati bojda samo zaradi tega prikrajšani pri državnih dodelitvah, ker se ne udeležujejo skupščinskega govorjenja. Po tem nauku bi morali pridni Slovenci dobivati neverjetne zneske. Pa dobe kvečjemu včasih kakšen posmehljiv poklon.

Preseženi preračun in Slovenija

Dohodki lanskega preračunskega leta so znašali skoraj milijardo več, kakor so bili preračunani. Vendar pa niso bili poravnani niti državni dolгови bolnici v Ljubljani. Seveda se ta bolnica tudi ni dozidala, kakor je bilo obljubljeno že pred tremi leti, a seveda še manj se je mislilo na to, da bi se sezidala nova, že zdavnaj potrebna. Pač pa je bil osnovan nov sanitetni fond. Ta pa se bo seveda zbiral v Belgradu.

Trst in geopolitika

V Trstu so začeli izdajati nov obzornik »Geopolitica«. Da se je to zgodilo prav v teh napetih časih in ravno v Trstu, gotovo ni slučaj. Saj je ravno Trst mesto, ki geopolitično ne spada v Italijo, četudi je po drugi strani gotovo res, da je za imperialistično Italijo velikega pomena. A Trst je tudi kot dvorezen nož: kdor ga nerodno zagradi, se lahko pošteno ureže z njim.

Trst po vojni ni mogel uspevati. Zakaj, to je bilo v našem listu, to je bilo tudi v drugih dovoljkrat razloženo. In zato morebiti tudi ni slučaj, če je oba urednika tega geopolitičnega obzornika sprejel Mussolini in se dolgo razgovarjal z njima.

avno predavanje

Slavistični klub na univerzi v Ljubljani sporoča, da bo v ciklu javnih predavanj, ki jih prireja v Hubadovi dvorani v poslopju Glasbene Matice ob Vegovi ulici, govoril v ponedeljek 15. maja ob 8 zvečer pisatelj Miško Kranjec

»O potih nove slovenske literature«.

Vljudno vabimo kulturno občinstvo, da se udeleži predavanja. vstop prost.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.